Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiksi sotilasoikeudenhoitoon liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Sotilasoikeudenhoitoon liittyviä lakeja ehdotetaan muutettaviksi vastaamaan Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen liittymisestä Suomen lainsäädännölle aiheutuvia vaatimuksia. Sotilaskurinpitolain ja sotilasoikeudenkäyntilain ehdotetut muutokset mahdollistaisivat muun muassa muutoksenhaun yleiseltä tuomioistuimelta kurinpitomenettelyssä määrättyyn kurinpitorangaistukseen. Tuomioistuin käsittelisi asian normaalissa rikosasiain käsittelyjärjestyksessä ja olisi päätösvaltainen myös, kun siinä olisi yksin puheenjohtaja.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että puolustusministeriö olisi oikeutettu paikallisista olosuhteista johtuen antamaan kurinpitovalitusasian käsittelystä sotilaskurinpitolaista ja -asetuksesta poikkeavia määräyksiä.

Sotilaskurinpitolakia ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että kurinpitoseuraamusten eriasteinen rasittavuus voitaisiin oikeudenmukaisemmin ottaa huomioon täytäntöönpanossa ja että arestin täytäntöönpano voitaisiin keskeyttää, jos asevelvollisen palvelus keskeytettäisiin terveydellisistä syistä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan heti niiden tultua hyväksytyiksi ja vahvistetuiksi.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Vuoden 1984 alusta voimassa olleen sotilaskurinpitolain (331/83) mukaan kurinpitomenettelyssä voidaan kurinpitoseuraamuksena määrätä kurinpitorangaistus tai -ojennus.

Kurinpitorangaistuksia ovat aresti, kurinpitosakko ja varoitus. Kurinpito-ojennuksia ovat poistumiskielto, ylimääräinen palvelus ja muistutus.

Voimassa olevan lain mukainen kurinpitoseuraamusten valikoima ja seuraamusten keskinäinen suhde on käytännössä havaittu asianmukaiseksi. Arestirangaistus on ankarin kurinpitomenettelyssä määrättävä seuraamus. Myös tuomioistuinmenettelyssä voidaan tuomita arestia. Aresti on kurinpitorangaistusten osalta yleisimmin käytetty seuraamusmuoto, jota on määrätty vuosittain yli 2000 kertaa. Kurinpito-ojennuksista vain poistumiskieltoa on määrätty yleisemmin kuin arestia.

Voimassa olevan lain mukaan kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangaistus, esimerkiksi arestia, on oikeutettu saattamaan asian muutoksenhakuna ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.

Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuskomitea on 7.4.1989 antamassaan päätöksessä katsonut, että edellä tarkoitettu puolustusvoimien sisäinen tarkastuspyyntömenettely ei ole oikeusturvan kannalta riittävä, vaan että ku-

rinpitomenettelyssä määrättyä arestia koskeva asia on kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen nojalla voitava saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Euroopan neuvostoon liittymisestä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen ratifioimisesta aiheutuu muutostarpeita muun muassa sotilasoikeudenhoitolainsäädäntöön. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen soveltamista koskevat tuomioistuintulkinnat osoittavat, että arestia on mahdollista määrätä kurinpitoseuraamuksena myös kurinpitomenettelyssä. Sen sijaan nykyisen kaltainen muutoksenhaku kurinpitorangaistuksena määrätystä arestista eli vain puolustusvoimien sisäinen tarkastuspyyntömenettely, ei näytä täyttävän ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa omaksuttuja vaatimuksia.

Sotilaskurinpitolakia ja sotilasoikeudenkäyntilakia (326/83) ehdotetaankin muutettavaksi siten, että kurinpitomenettelyssä määrättyyn rangaistukseen voitaisiin hakea muutosta valittamalla siitä yleiseen tuomioistuimeen. Muutoksenhaku (kurinpitovalitus) käsiteltäisiin normaalissa rikosasioiden käsittelyjärjestyksessä. Valittajalla olisi oikeus olla läsnä asian käsittelyssä. Päätös olisi mahdollista kuitenkin tehdä hänen poissaolostaan huolimatta. Syyttäjän asiana olisi valvoa julkista kannevaltaa.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka oikeuttaisi puolustusministeriön paikallisten olosuhteiden vaatiessa antamaan valittajan läsnäolo-oikeutta tuomioistuimessa kurinpitovalitusasiaa käsiteltäessä rajoittavan määräyksen. Asiassa voitaisiin menetellä esimerkiksi siten, että YK-tehtävissä ulkomailla palvelevalla olisi oikeus olla läsnä valitusasiansa käsittelyssä tuomioistuimessa Suomessa vain silloin, kun tuomioistuin harkitsee sen asian laadun vuoksi tarpeelliseksi. Kun otetaan huomioon, että kurinpitomenettelyssä käsitellään vain yksinkertaisia ja näytöltään selviä asioita, niin asianomaisen oikeusturvan ei voida katsoa välttämättä edellyttävän henkilökohtaista osallistumista valitusasiansa käsittelyyn.

Tuomioistuinprosessissa kurinpitopäätöstä olisi mahdollisuus lieventää tai kumota se, mutta ei koventaa. Syyttäjä voisi kuitenkin päättää syytteen nostamisesta kurinpitovalitusprosessin aikana, jolloin asian käsittely kurinpitoasiana päättyisi ja se siirtyisi syyteasiana käsiteltäväksi.

Kurinpitomenettelyssä käsiteltävät asiat ovat yleensä luonteeltaan vähäisiä ja näytöltään selviä. Tästä syystä ehdotetaan lakiin yksiportaista muutoksenhakujärjestelmää. Tuomioistuimen päätöksestä ei olisi enää mahdollista hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Kurinpitomenettelyltä edellytetyn nopeuden johdosta ehdotetaan, että kurinpitovalitusasioita käsitellessään tuomioistuin olisi päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Tämä säästää myös prosessikustannuksia. Valinnan siitä, missä kokoonpanossa tuomioistuin valituksen käsittelisi, tekisi puheenjohtaja.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen tulkintojen mukaan kurinpitomenettelyssä määrätystä arestirangaistuksesta tehtävällä muutoksenhaulla tuomioistuimeen tulee olla lisäksi rangaistuksen täytäntöönpanon lykkäävä vaikutus. Tästä syystä ehdotetaan kumottavaksi mainitun sopimustulkinnan kanssa ristiriidassa oleva sotilaskurinpitolain 40 §, jonka mukaan joukko-osaston komentajalla on oikeus muutoksenhausta huolimatta määrätä aresti pantavaksi heti täytäntöön, jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen joukossa sitä välttämättä edellyttää.

Sotilaskurinpitolain voimassa oleva sanamuoto edellyttää arestin täytäntöönpanoa arestina loppuun saakka silloin, kun täytäntöönpano on kesken miehen kotiuttamisajankohtana. Arestia ei voida keskeyttää silloinkaan, kun miehen palvelus keskeytetään terveydellistä syistä, vaikka useasti tällaisessa tapauksessa se olisi sekä asevelvollisen että puolustusvoimien kannalta tarkoituksenmukaista.

Lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että arestirangaistusta kärsivän asevelvollisen palveluksen keskeytyessä terveydellisistä syistä, myös arestirangaistuksen täytäntöönpano voitaisiin keskeyttää.

Sotilaskurinpitolain mukaan on tuomitusta tai määrätystä kurinpitorangaistuksesta tai -ojennuksesta tehtävä rikoslain 3 luvun 11 §:ssä tarkoitettu vähennys, jos asianomainen on ennen asian ratkaisemista ollut kyseisen rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä. Tämä vähennys on käytännössä tehty suuruudeltaan samanlaisena kaikista seuraamuksista niiden laadusta riippumatta.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi kurinpitoseuraamusten erilaisuudesta johtuen säännös, jon-

ka mukaan vähennettävä vapaudenmenetysaika suhteutettaisiin seuraamuksen laatuun. Arestin osalta vapaudenmenetysajan ja seuraamuksen suhde olisi 1:1, mutta kurinpitosakon ja poistumiskiellon osalta vapaudenmenetysajan ja seuraamuksen suhde olisi 1:2 sekä ylimääräisen palveluksen osalta 1:3.

Vastaavanlaatuinen vähentämiskäytäntö on tuomioistuimissa jo käytössä sakkorangaistuksen osalta. Ehdotusta tukee lisäksi osaltaan rikoslain 2 luvun 5 §:n 2 momentin säännös, jonka mukaan sakkoa vankeudeksi muunnettaessa kahta maksamatta olevaa päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus.

Vastaavasti ehdotetaan muutettavaksi sotilaskurinpitolain 44 §:n 2 momentin säännöstä siten, että muunnettaessa arestirangaistusta maksuksi, kutakin arestivuorokautta vastaisi kahden päivän kurinpitosakko. Tämä takaisi sekä seuraamusten keskinäisen vastaavuuden että yleisestävyyden myös muuntotilanteissa. Lisäksi se lisäisi muuntoratkaisujen käyttökelpoisuutta.

2. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu puolustusministeriössä virkatyönä. Valmistelun pohjana on ollut puolustusministeriön asettaman työryhmän mietintö. Työryhmän tehtävänä oli selvittää vuoden 1984 alusta voimaan tulleen sotilasoikeudenhoidon kokonaisuudistuksen vaikutukset sotilasrangaistussäännösten soveltamisalan piiriin kuuluvien henkilöiden oikeusturvan kannalta. Työryhmän tuli olla yhteydessä oikeusministeriön asettamaan työryhmään, joka Euroopan neuvostoon liittymistä silmälläpitäen selvittää lainsäädännön muutostarpeita.

Työryhmän mietinnöstä on saatu lausunto oikeusministeriöltä, pääesikunnalta ja eduskunnan oikeusasiamieheltä.

3. Esityksen taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia eikä merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Sotilaskurinpitolaki

8 §. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan on tuomitusta tai määrätystä kurinpitorangaistuksesta tai -ojennuksesta tehtävä rikoslain 3 luvun 11 §:ssä tarkoitettu vähennys, jos asianomainen on ennen asian ratkaisemista ollut rikoksen johdosta vapautensa menettäneenä.

Rikoslain 3 luvun 11 §:n mukaan, jos määräaikainen vapausrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko tai virantoimitusero, vapaudenmenetys on kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapauden menetystä vastaavan ajan pituisena, otettava huomioon vähennyksenä tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Erityisesti kurinpitomenettelyssä vähennys on asiaa koskevan säännöksen puuttuessa sotilaskurinpitolaista tehty suuruudeltaan samanlaisena kaikista seuraamuksista niiden laadusta riippumatta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi kurinpitoseuraamusten laadun erilaisuudesta johtuen uusi 3 momentti, jonka mukaan vähennettävä vapaudenmenetysaika suhteutettaisiin seuraamuksen laatuun siten, että yksi vapaudenmenetysvuorokausi vähentäisi kurinpitosakon määrää kahdelta päivältä, poistumiskieltoa kaksi vuorokautta ja ylimääräistä palvelusta kolme kertaa.

Ehdotettu vapaudenmenetysajan hyvittäminen kurinpitorangaistusta ja -ojennusta määrättäessä noudattaa samaa periaatetta, joka on otettu rikoslain 2 luvun 5 §:n 2 momenttiin sakon muuntorangaistuksen osalta.

34 §. Pykälän nykyisen 1 momentin mukaan kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla ja 2 momentissa säädetään rangaistun oikeudesta saattaa asia tarkastuspyyntönä lähinnä ylemmälle kurinpitoesimiehelle tarkastettavaksi.

Kuten yleisperusteluissa on todettu ei voimassa olevan kaltainen puolustusvoimien sisäinen tarkastuspyyntömenettely arestirangaistuksesta täytä kansalais- ja polittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen eikä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa omaksuttuja vaatimuksia.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kurinpitomenettelyssä määrätystä kurinpitorangaistuksesta tehtävästä kurinpitovalituksesta. Valitus tehtäisiin asian edellyttämän asiantuntemuksen sekä joutuisuuden takaamiseksi siihen yleiseen tuomioistuimeen, joka olisi ollut toimivaltainen sotilasoikeudenkäyntilain 2 luvun mukaan käsittelemään kurinpitomenettelyssä määrättyä rangaistusta koskevan asian, jos siitä olisi nostettu syyte.

35 §. Kurinpitojärjestelmä edellyttää ennaltaehkäisevän vaikutuksensa vuoksi joutuisuutta. Mahdollisuus panna kurinpitorangaistus nopeasti täytäntöön on tärkeä. Nykyisin täytäntöönpano voi alkaa tarkastuspyynnölle säädetyn kolmen vuorokauden määräajan jälkeen, jollei rangaistu ole tehnyt tarkastuspyyntöä. Rangaistun oikeusturvan kannalta on kolmen vuorokauden muutoksenhakuaikaa pidettävä riittävänä, kun otetaan huomioon, että kurinpitomenettelyn ryhtymisen edellytyksenä lain 10 §:n 1 momentin mukaan on, että epäilty on myöntänyt syyllisyytensä tai hänen syyllisyyttään muutoin voidaan pitää selvänä.

Käytännössä saatujen kokemusten mukaan kurinpitomenettelyssä tehtyjen päätösten osalta ei juurikaan ole muutoksenhakemuksia eli tarkastuspyyntöjä tehty itse syyllisyyskysymyksen osalta, vaan lähinnä seuraamuksen mittaamiskysymyksistä. Lisäksi kurinpitomenettelyssä määrättävät seuraamukset ovat suhteellisen vähäisiä, millä seikalla on ollut merkitystä ehdotettuun muutoksenhakujärjestelmään.

Käskyvaltasuhteissa on tärkeä merkitys myös sillä mihin valituskirjelmä on jätettävä, koska rangaistu on koko ajan seuraamuksen määränneen kurinpitoesimiehen käskyvallan alainen. Valituskirjelmä olisi jätettävä tai toimitettava valitusajan kuluessa rangaistuksen määränneelle kurinpitoesimiehelle. Lisäksi rangaistun oikeusturvan ja valitusoikeuden vapauden suojaamiseksi ehdotetaan säädettäväksi, että valituskirjelmän voisi toimittaa vaihtoehtoisesti myös 34 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan. Tuomioistuimen olisi tutkinta-asiakirjojen toimittamisen ja rangaistuksen täytäntöönpanokelpoisuuden vuoksi ilmoitettava asiasta välittömästi rangaistuksen määränneelle kurinpitomiehelle.

Valituskirjelmä voitaisiin toimittaa mainitussa ajassa myös asetuksessa säädetylle muulle viranomaiselle.

Voimassa olevan asetuksen mukaan tarkastuspyynnön voi toimittaa myös asianomaisen perusyksikön päällikölle taikka tämän suoranaiselle esimiehelle, perusyksikön vääpelille, asianomaisen joukko-osaston esikunnalle taikka joukko-osaston päivystäjälle. Jos tarkastuspyynnön tekijä palvelee yksiköstään erillään olevassa joukossa tai merellä olevassa aluksessa, voi tarkastuspyynnön toimittaa myös joukon tai aluksen päällikölle. Pidättynä oleva tai arestirangaistusta suorittava voi toimittaa tarkastuspyynnön myös päävartion tai muun säilytyspaikan päällikölle.

Käytännössä mahdollisimman helpon ja yksinkertaisen muutoksenhakujärjestelmän säilyttämiseksi ja edellä mainitun valitusoikeuden vapauden suojaamiseksi mainitut voimassa olevan asetuksen mukaiset tarkastuspyynnön toimittamismahdollisuudet on tarkoitus säilyttää asetuksessa myös valituskirjelmän perille toimittamisen osalta.

Asetuksessa mainitun muun viranomaisen olisi toimitettava valituskirjelmä välittömästi kurinpitorangaistuksen määränneelle kurinpitoesimiehelle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että 1 momentissa tarkoitetun kurinpitoesimiehen on toimitettava valituskirjelmä välittömästi tuomioistuimen kansliaan ja liitettävä siihen kurinpitoasiassa kertynyt tutkinta-aineisto.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valitus tulisi vireille tuomioistuimessa silloin kun asiakirjat on kirjattu vastaanotetuksi tuomioistuimen kansliassa. Tuomioistuimen velvollisuutena olisi ilmoittaa valittajalle ja sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:ssä tarkoitetulle syyttäjälle tieto käsittelyn ajasta ja paikasta sekä valittajan poissaolon seurauksista.

Jos valitus tehdään myöhemmin kuin kolmen päivän kuluessa, se jätettäisiin tutkimatta.

36 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan rangaistun oikeusturvan takaamiseksi säädettä-

väksi kurinpitoesimiehelle velvollisuus huolehtia siitä, ettei rangaistun palvelus estä valituksen laatimista ja perilleajamista. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että valittajalle on turvattava mahdollisuus palveluksen tai muun syyn estämättä osallistua valitusasiansa käsittelyyn tuomioistuimessa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tuomioistuinkäsittelyä koskevia sääntelyjä. Kurinpitovalituksen käsittelyssä noudatettaisiin, mitä sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettujen rikosasioiden käsittelystä on säädetty. Kurinpitovalituksen käsittely ja ratkaisu ei välttämättä edellytä valittajan läsnäoloa, jota koskeva sääntely ehdotetaan otettavaksi 2 momentin loppuun.

37 §. Kurinpitorangaistusta koskevaa päätöstä voitaisiin tuomioistuimessa lieventää tai kumota se, mutta ei koventaa.

Syyttäjän asiana olisi prosessissa valvoa julkista kannevaltaa. Pykälässä ehdotetaankin säädettäväksi syyttäjän oikeudesta nostaa syyte, mikäli kurinpitovalitusasian käsittelyn yhteydessä ilmenisi sellaisia seikkoja, jotka edellyttäisivät asian tuomioistuinkäsittelyä. Mikäli syyttäjä nostaisi syytteen, päättyisi asian käsittely kurinpitoasiana ja siirtyisi syyteasiana käsiteltäväksi.

Kurinpitomenettelyssä käsiteltävät asiat ovat yleensä luonteeltaan vähäisiä ja näytöltään selviä, josta syystä 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei tuomioistuimen päätökseen saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

39 §. Pykälän 1 momentti ehdotetaan jaettavaksi eri momenteiksi ja tarkistettavaksi vastaamaan kurinpitovalitusmenettelyä koskevia sääntelyjä. Arestirangaistus olisi täytäntöönpantava viivytyksettä, kun kolmen vuorokauden valitusaika on kulunut tai tuomioistuin antanut päätöksensä valitusasiassa.

40 §. Kuten edellä yleisperusteluissa on todettu ei Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus edellytä arestirangaistuksen määräämistä tuomioistuimen toimesta jo ensi asteessa. Riittävää on, että arestirangaistuksesta on oikeus hakea muutosta tuomioistuimelta edellyttäen, että muutoksenhaulla on rangaistuksen täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus.

Voimassa olevan lain 40 §:n mukaan joukko-osaston komentaja voisi muutoksenhausta huolimatta määrätä arestin täytäntöönpantavaksi heti, mikäli kurin ja järjestyksen säilyttäminen joukossa sitä välttämättä edellyttää. Koska säännöksen on katsottava olevan ristiriidassa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen soveltamisesta annettujen tuomioistuintulkintojen kanssa, ehdotetaan se kumottavaksi.

44 §. Pykälän sanamuto edellyttää arestin täytäntöönpanoa arestina loppuun saakka silloin, kun täytäntöönpano on kesken miehen kotiuttamisajankohtana. Käytännössä säännös on aiheuttanut ongelmia, kun arestirangaistuksen täytäntöönpanoa ei ole voitu keskeyttää silloinkaan, kun miehen palvelus keskeytyy terveydellisistä syistä. Pykälän 1 ja 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että arestin keskeyttäminen ja muuntaminen maksuksi olisi näissä tapauksissa mahdollista. Tämä olisi useimmissa tapauksissa erityisesti asevelvollisen, mutta toisinaan myös puolustusvoimien kannalta tarkoituksenmukaista ja kohtuullista.

Lisäksi 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan edellä 8 §:ssä ehdotettua vapaudenmenetysajan hyvittämisen laskentatavan muutosta. Ehdotuksen mukaan muunnettaessa arestirangaistusta maksuksi vastaisi kutakin arestivuorokautta kahden päivän kurinpitosakko. Ottaen huomioon, että arestilla sotilaskurinpitojärjestelmässä on keskeinen merkitys kurinpitomenettelyn ankarimpana seuraamuksena ja tuomioistuinmenettelyssä vankeusrangaistusta lievempänä seuraamuksena, takaisi muutos sekä seuraamusten keskinäisen vastaavuuden että yleisestävyyden myös mainitussa muutostilanteessa ja lisäisi näin ollen muuntoratkaisujen käyttökelpoisuutta.

1.2. Sotilasoikeudenkäyntilaki

1 a §. Sotilaskurinpitolakiin ehdotetun uuden kurinpitovalitusjärjestelmän johdosta lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin, että kurinpitorangaistuksesta tehtyjen valitusten käsittelyssä tulee noudattaa sotilasoikeudenkäyntilaissa sotilasoikeudenkäyntiasioiden käsittelystä säädettyjä menettelyjä.

3 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuin olisi kurinpitovalitusasiassa päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Kurinpitovalitukset voitaisiin siten käsitellä sekä tuomioistuimen normaalikokoonpanossa, johon kuuluvat sotilasasiantuntijat, että yhden tuomarin kokoonpanossa. Jälkimmäinen vaihtoehto olisi kuiten-

kin tarpeellinen erityisesti silloin, kun kurinpitoasian käsittelyltä edellytetään nopeutta. Se myös säästäisi prosessikustannuksia eikä edellyttäisi sotilasjäsenten irrottamista virkapaikoiltaan näiden asioiden käsittelyyn.

Valinnan tuomioistuimen kokoonpanosta tekisi puheenjohtaja, joka voisi myös lykätä yksin aloittamansa asian käsittelyn täysilukuisessa kokoonpanossa käsiteltäväksi.

Tällainen järjestelmä on jo toteutettu yleisissä alioikeuksissa yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä rikosasioista annetulla lailla (1026/88).

1.3. Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan

14 §. Ehdotetun sotilaskurinpitolain 36 §:n 1 momentin mukaan valittajalla on halutessaan oikeus osallistua kurinpitovalituksen käsittelyyn tuomioistuimessa. Suomen rauhanturvaamisorganisaatioissa ulkomailla palvelevien osalta osallistumisoikeutta tulisi kuitenkin voida tarvittaessa rajoittaa. Ottaen huomioon kurinpitomenettelyyn ryhtymisen yleiset edellytykset — epäilty on myöntänyt syyllisyytensä tai hänen syyllisyyttään voidaan muuten pitää selvänä — ei oikeusturvanäkökohtienkaan voida katsoa edellyttävän, että asianomaisen osallistuminen valitusasian tuomioistuinkäsittelyyn olisi mahdollistettava ryhtymällä erityisjärjestelyihin esimerkiksi kuljetusten järjestämiseksi mahdollisesti tuhansien kilometrien päästä toimialueelta kotimaahan.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että puolustusministeriö oikeutettaisiin paikallisten olosuhteiden sitä edellyttäessä antamaan valittajan läsnäolo-oikeutta tuomioistuimessa rajoittavan määräyksen.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tähän esitykseen sisältyvät lakien muutokset edellyttävät sotilaskurinpitoasetuksen ja sotilasoikeudenkäyntiasetuksen muuttamista.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan heti niiden tultua hyväksytyiksi ja vahvistetuiksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki
sotilaskurinpitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilaskurinpitolain (331/83) 40 §,
muutetaan 6 luvun otsikko, 34—37 § sekä 39 ja 44 § sekä
lisätään 8 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

8 §

— — — — — — — — — — — — — —

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa yhtä arestivuorokautta, kahta kurinpitosakkoa, kahta poistumiskieltovuorokautta sekä kolmea kertaa ylimääräistä palvelusta.

6 luku

Kurinpitovalitus ja kurinpitomenettelyn valvonta

34 §

Kurinpitoasiassa määrättyyn kurinpitorangaistukseen saa hakea muutosta valittamalla (kurinpitovalitus) siitä sotilasoikeudenkäyntilain 5 tai 6 §:n mukaan määräytyvään toimivaltaiseen yleiseen tuomioistuimeen.

Kurinpitoasiassa määrättyyn kurinpito-ojennukseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

35 §

Valitus on tehtävä kirjallisesti ja valituskirjelmä on toimitettava viimeistään kolmantena päivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, kurinpitorangaistuksen määränneelle kurinpitoesimiehelle tai 34 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan. Valituskirjelmän saa edellä tarkoitetun ajan kuluessa toimittaa myös asetuksessa säädetylle muulle viranomaiselle, jonka on välittömästi toimitettava se edellä tarkoitetulle kurinpitoesimiehelle. Tuomioistuimen on välittömästi ilmoitettava edellä tarkoitetulle kurinpitoesimiehelle valituskirjelmän saapumisesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun kurinpitoesimiehen on välittömästi toimitettava valituskirjelmä 34 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan ja liitettävä siihen kurinpitoasiassa kertynyt asiakirja-aineisto.

Kurinpitovalituksen katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa silloin, kun 2 momentissa tarkoitetut asiakirjat ovat saapuneet tuomioistuimen kansliaan. Tuomioistuimen on viivytyksettä annettava valittajalle ja sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:ssä tarkoitetulle syyttäjälle tieto käsittelyn ajasta ja paikasta sekä valittajan poissaolon seurauksista.

36 §

Kurinpitoesimiehen on huolehdittava siitä, että valittajalla on palveluksen estämättä mahdollisuus laatia valituskirjelmä ja että hän halutessaan voi osallistua kurinpitovalituksen oikeuskäsittelyyn.

Kurinpitovalituksen käsittelyssä noudatetaan, mitä sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettujen rikosasioiden käsittelystä on säädetty. Kurinpitovalitus voidaan käsitellä ja ratkaista valittajan poissaolosta huolimatta.

37 §

Syyttäjällä on oikeus nostaa syyte kurinpitovalituksena tuomioistuimeen saatetussa asiassa. Jos syyte nostetaan, asia lakkaa olemasta kurinpitoasia.

Tuomioistuimen kurinpitovalitusasiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

39 §

Kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytyksettä, kun valitukselle säädetty määräaika on päättynyt tai, kun valitus on tuomioistuimessa ratkaistu.

Täytäntöönpanoon voidaan rangaistun kirjallisella suostumuksella ryhtyä aikaisemminkin.

Tuomioistuimen tuomitseman arestin täytäntöönpano voidaan aloittaa, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

44 §

Arestirangaistus, jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamis- tai muuna kuin 2 momentissa tarkoitettuna palveluksen päättymisajankohtana, suoritetaan loppuun arestina niin kuin 42 §:ssä on säädetty.

Jollei arestin täytäntöönpanoa ole aloitettu ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa tai, jos asevelvollinen kotiutetaan terveydellisistä syistä, muunnetaan arestirangaistus maksuksi. Arestia maksuksi muunnettaessa vastaa yksi arestivuorokausi kahden päivän kurinpitosakkoa. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 2 §:n 4 momentissa ja 43 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tätä lakia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa määrättyihin kurinpitorangaistuksiin.

2.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 3 §:n 1 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 1a § seuraavasti:

1 a §

Mitä tässä laissa on säädetty sotilasoikeudenkäyntiasioista, koskee myös kurinpitorangaistuksista tehtyjen valitusten käsittelyä.

3 §

Edellä 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yleisen alioikeuden käsitellessä sotilasoikeudenkäyntiasiaa oikeudessa on puheenjohtaja ja kaksi sotilasjäsentä. Puheenjohtajana toimii raastuvanoikeudessa pormestari tai oikeusneuvosmies ja kihlakunnanoikeudessa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari niin kuin tuomioistuimen työjärjestyksessä määrätään. Kurinpitovalitusasioita käsitellessään tuomioistuin on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

3.

Laki

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan 29 päivänä kesäkuuta 1984 annetun lain (514/84) 14 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1261/88), näin kuuluvaksi:

14 §

Rikosoikeudellinen vastuu

— — — — — — — — — — — — — —

Pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetty määräaika pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pitenee pidätetyn kuljettamiseen rauhanturvaamisorganisaation toimialueelta Suomeen tai tuomioistuimen jäsenten matkaan Suomesta toimialueelle käytetyllä ajalla. Puolustusministeriö voi paikallisten olosuhteiden vaatiessa antaa toimivallasta kurinpitomenettelyssä, kurinpitoasian ja -valituksen käsittelystä ja valvonnasta sekä seuraamusten täytäntöönpanosta sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Helsingissä 1 päivänä syyskuuta 1989

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Puolustusministeri *Ole Norrback*

Liite

1.

Laki

sotilaskurinpitolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilaskurinpitolain (331/83) 40 §,
muutetaan 6 luvun otsikko, 34—37 § 39 ja 44 § sekä
lisätään 8 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	8 §
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa yhtä arestivuorokautta, kahta kurinpitosakkoa, kahta poistumiskieltovuorokautta sekä kolmea kertaa ylimääräistä palvelusta.
6 luku	6 luku
Tarkastuspyyntömenettely ja kurinpitomenettelyn valvonta	***Kurinpitovalitus* ja kurinpitomenettelyn valvonta**
34 §	34 §
Kurinpitoasiassa tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.	Kurinpitoasiassa *määrättyyn kurinpitorangaistukseen saa hakea muutosta valittamalla (kurinpitovalitus) siitä sotilasoikeudenkäyntilain 5 tai 6 §:n mukaan määräytyvään toimivaltaiseen yleiseen tuomioistuimeen.*
Se, jolle on kurinpitomenettelyssä määrätty kurinpitorangaistus, on oikeutettu saattamaan perusyksikön päällikön ja joukkoyksikön komentajan päätöksen tarkastuspyyntönä joukko-osaston komentajan tarkastettavaksi sekä vastaavasti joukko-osaston komentajan päätöksen, jolla rangaistus on määrätty, tätä lähinnä ylemmän kurinpitoesimiehen tarkastettavaksi.	
Kurinpito-ojennuksesta ei saa tehdä tarkastuspyyntöä.	*Kurinpitoasiassa määrättyyn kurinpito-ojennukseen ei saa hakea muutosta valittamalla.*
35 §	35 §
Tarkastuspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja toimitettava viimeistään kolmantena päivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, tarkastuspyynnön ratkaisevalle kurinpitoesimiehelle. Tarkastuspyynnön saa sanotun ajan kuluessa toimittaa muullekin viranomaiselle, josta säädetään asetuksella.	*Valitus* on tehtävä kirjallisesti ja *valituskirjelmä on* toimitettava viimeistään kolmantena päivänä sen jälkeen, kun kurinpitoesimiehen päätös on annettu asianomaiselle tiedoksi, *kurinpitorangaistuksen määränneelle* kurinpitoesimiehelle *tai 34 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan. Valituskirjelmän saa edellä tarkoitetun* ajan kuluessa toimittaa *myös asetuksessa säädetylle muulle viranomaiselle, jonka on välittömästi toimitettava se edellä tarkoitetulle kurinpitoesimiehelle. Tuomioistuimen on välittömästi ilmoitettava edellä tarkoitetulle*
Määrärajan jälkeen tehty tarkastuspyyntö jätetään tutkimatta.	

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kurinpitoesimiehelle valituskirjelmän saapumisesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun kurinpitoesimiehen on välittömästi toimitettava valituskirjelmä 34 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan ja liitettävä siihen kurinpitoasiassa kertynyt asiakirja-aineisto.

Kurinpitovalituksen katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa silloin, kun 2 momentissa tarkoitetut asiakirjat ovat saapuneet tuomioistuimen kansliaan. Tuomioistuimen on viivytyksettä annettava valittajalle ja sotilasoikeudenkäyntilain 4 §:ssä tarkoitetulle syyttäjälle tieto käsittelyn ajasta ja paikasta sekä valittajan poissaolon seurauksista.

36 §

Tarkastuspyyntö on käsiteltävä viivytyksettä. Päätös asiassa on tehtävä esittelystä.

Kun tarkasturpyynnön käsittelee joukkoosaston komentajaa ylempi kurinpitoesimies, esittelijänä tulee olla sotilaslakimies tai pääesikunnan määräämä, oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut muu henkilö.

36 §

Kurinpitoesimiehen on huolehdittava siitä, että valittajalla on palveluksen estämättä mahdollisuus laatia valituskirjelmä ja että hän halutessaan voi osallistua kurinpitovalituksen oikeuskäsittelyyn.

Kurinpitovalituksen käsittelyssä noudatetaan, mitä sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettujen rikosasioiden käsittelystä on säädetty. Kurinpitovalitus voidaan käsitellä ja ratkaista valittajan poissaolosta huolimatta.

37 §

Kurinpitorangaistusta koskeva päätös on kumottava tai kurinpitorangaistus lievennettävä, jos menettelyssä on tapahtunut olennainen virhe tai kurinpitoesimies on ylittänyt toimivaltansa taikka päätös on lopputulokseltaan virheellinen tai ilmeisesti kohtuuton.

Kumotessaan päätökseen voi tarkastuspyynnön käsittelevä esimies määrätä asian otettavaksi uudelleen käsiteltäväksi tai ottaa sen välittömästi itse ratkaistetavakseen taikka saattaa asian toimivaltaisella syyttäjälle.

37 §

Syyttäjällä on oikeus nostaa syyte kurinpitovalituksena tuomioistuimeen saatetussa asiassa. Jos syyte nostetaan, asia lakkaa olemasta kurinpitoasia.

Tuomioistuimen kurinpitovalitusasiassa antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

39 §

Kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytyksettä, kun tarkastuspyynnön tekemiselle säädetty määräaika on päättynyt tai tarkastuspyyntöön on annettu päätös. Täytäntöönpano voidaan aloittaa aikaisemminkin, jos rangaistu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

Tuomioistuimen tuomitseman arestin täytäntöönpano voidaan aloittaa, vaikka päätös ei

39 §

Kurinpitomenettelyssä määrätyn rangaistuksen täytäntöönpanoon on ryhdyttävä viivytyksettä, kun *valitukselle* säädetty määräaika on päättynyt tai, *kun valitus on tuomioistuimessa ratkaistu.*

Täytäntöönpanoon voidaan rangaistun kirjallisella suostumuksella ryhtyä aikaisemminkin.

Tuomioistuimen tuomitseman arestin täytäntöönpano voidaan aloittaa, vaikka päätös ei

Voimassa oleva laki

ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

40 §

Joukko-osaston komentaja tai häntä ylempi kurinpitoesimies voi 39 §:n 1 momentin estämättä määrätä kurinpitomenettelyssä määrätyn arestin pantavaksi heti täytäntöön, jos kurin, järjestyksen tai turvallisuuden säilyttäminen joukossa sitä välttämättä edellyttää.

44 §

Arestirangaistus, jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamis- tai muuna palveluksen päättymisajankohtana, suoritetaan loppuun arestina niin kuin 42 §:ssä on säädetty.

Jollei arestin täytäntöönpanoa ole aloitettu ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa, muunnetaan arestirangaistus maksuksi, johon sisältyy kurinpitosakkoa yhtä monelta päivältä kuin rangaistukseen arestivuorokausia. Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 2 §:n 4 momentissa ja 43 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

Ehdotus

ole saanut lainvoimaa, jos tuomittu antaa siihen kirjallisen suostumuksensa.

(Kumotaan)

44 §

Arestirangaistus, jonka suorittaminen on kesken rangaistun kotiuttamis- tai muuna *kuin 2 momentissa tarkoitettuna* palveluksen päättymisajankohtana, suoritetaan loppuun arestina niin kuin 42 §:ssä on säädetty.

Jollei arestin täytäntöönpanoa ole aloitettu ennen 1 momentissa tarkoitettua ajankohtaa *tai, jos asevelvollinen kotiutetaan terveydellisistä syistä,* muunnetaan arestirangaistus maksuksi. *Arestia maksuksi muunnettaessa vastaa yksi arestivuorokausi kahden päivän kurinpitosakkoa.* Muuntamisen suorittaa joukko-osaston komentaja noudattaen 2 §:n 4 momentissa ja 43 §:n 1 momentissa säädettyjä perusteita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Tätä lakia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa määrättyihin kurinpitorangaistuksiin.

2.

Laki

sotilasoikeudenkäyntilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetun sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) 3 §:n 1 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 1a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 a §

Mitä tässä laissa on säädetty sotilasoikeudenkäyntiasioista, koskee myös kurinpitorangaistuksista tehtyjen valitusten käsittelyä.

Voimassa oleva laki

3 §

Edellä 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yleisen alioikeuden käsitellessä sotilasoikeudenkäyntiasiaa oikeudessa on puheenjohtaja ja kaksi sotilasjäsentä. Puheenjohtajana toimii raastuvanoikeudessa pormestari tai oikeusneuvosmies ja kihlakunnanoikeudessa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari niin kuin tuomioistuimen työjärjestyksessä määrätään.

Ehdotus

3 §

Edellä 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yleisen alioikeuden käsitellessä sotilasoikeudenkäyntiasiaa oikeudessa on puheenjohtaja ja kaksi sotilasjäsentä. Puheenjohtajana toimii raastuvanoikeudessa pormestari tai oikeusneuvosmies ja kihlakunnanoikeudessa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari niin kuin tuomioistuimen työjärjestyksessä määrätään. *Kurinpitovalitusasioita käsitellessään tuomioistuin on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

3.

Laki

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan 29 päivänä kesäkuuta 1984 annetun lain (514/84) 14 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on 29 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1261/88), näin kuuluvaksi:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 §

Rikosoikeudellinen vastuu

Pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetty määräaika pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pitenee pidätetyn kuljettamiseen rauhanturvaamisorganisaation toimialueelta Suomeen tai tuomioistuimen jäsenten matkaan Suomesta toimialueelle käytetyllä ajalla. Puolustusministeriö voi paikallisten olosuhteiden vaatiessa antaa toimivallasta kurinpitomenettelyssä, kurinpitoasian käsittelystä ja valvonnasta sekä seuraamusten täytäntöönpanosta sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä.

Pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetty määräaika pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pitenee pidätetyn kuljettamiseen rauhanturvaamisorganisaation toimialueelta Suomeen tai tuomioistuimen jäsenten matkaan Suomesta toimialueelle käytetyllä ajalla. Puolustusministeriö voi paikallisten olosuhteiden vaatiessa antaa toimivallasta kurinpitomenettelyssä, kurinpitoasian *ja -valituksen* käsittelystä ja valvonnasta sekä seuraamusten täytäntöönpanosta sotilaskurinpitolain ja -asetuksen säännöksistä poikkeavia määräyksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19